

В.П.Кононенко (Київ)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНЬСЬКА ГЕТЬМАНСЬКА ДЕРЖАВА НА СОЦІОПОЛІТИЧНІЙ МАПІ РАННЬОМОДЕРНОЇ ЄВРОПИ: ТИПОВЕ Й УНІКАЛЬНЕ»

За місяць до річниці переломної дати в історії Гетьманщини відбувся науковий захід, метою якого стало підбиття підсумків у вивченні історії національної державності та суспільного життя ранньомодерного часу. Маються на увазі 250-ті роковини від дня виходу указу імператриці Катерини II про скасування уряду гетьмана – 21 листопада (10 за ст.ст.) 1764 р.

У програмі конференції було заявлено 28 доповідей, проте учасників було набагато більше. Роботу наукового форуму відкрив академік НАН України *В.Смолій*, який проаналізував здобутки вітчизняних дослідників у вивченні історії Гетьманщини впродовж останніх 25 років. Перший доповідач – *В.Горобець* – розглянув вільні вибори полковників у Війську Запорозькому як ключове явище політичного життя Української держави раннього нового часу. Дослідник детально розповів про класичні вільні елекції в Гетьманщині, коли козаки реально обирали собі старшину, та про різні видозмінені форми цього важливого інституту сотенно-полкового устрою.

Т.Чухліб проаналізував політичні особливості утворення та ідеологічного утвердження Українського князівства Ю.Хмельницького. Історик зазначив, що сходження на князівський престол сина відомого гетьмана можна порівнювати з процедурою ставлення османцями на господарство в Молдавії та Валахії. Доповідач простежив особливості ідеологічних символів української князівської влади. Приміром, один із владних атрибутів Ю.Хмельницького – печатка – значно відрізнявся від клейнодів попередніх гетьманів. На ній зображувалася постать воїна на коні з булавою в піднесеній руці, над кінською головою, оздобленою пір'ям, знаходилося яблуко з мечем, біля вершника стояв козак із мушкетом, навколо розміщувався напис – «Печатка князівства Малоруського» (згідно з повідомленням тогочасного польського резидента у Стамбулі С.Процького, на цій печатці був такий напис: «Юрій Хмельницький князь удільний руський»). Доповідач підсумував, що, очевидно, розробники печатки спиралися на пригадування не лише давньоруської «старовини», але й на більш сучасну для них литовсько-руську сфрагістичну традицію та сміливо додали до неї козацьку «новизну».

В.Станіславський розповів про державну належність купців, задіяних у торгівлі Гетьманщини з Османською імперією у 1700-х рр. Цікавим висновком історика стало його твердження, що більшість купців, які прямували з території Української держави до Туреччини – були українцями. *В.Грибовський* представив порівняння запорозького козацтва з тюркомовними кочовиками та вказав на низку запозичень перших у своїх степових сусідів. *О.Дубина* присвятив доповідь геополітиці гетьмана І.Мазепи, звернувши особливу увагу на порівняння ресурсів тодішньої України (земель, заселених українцями) та власне Росії. *Д.Вирський* проаналізував шляхетську експансію на Східне Правобережжя та відносини з Гетьманщиною в 1711–1732 рр. *В.Пришляк* охарактеризував полковницький корпус за часів Д.Апостола (1727–1734 рр.). *О.Сокирко* простежив військові реформи К.Розумовського, зміни, які проводила гетьманська адміністрація з середини 1750-х до 1764 рр., та вказав на їх масштабність у сфері уніфікації зброї й артилерії. Важливі перетворення припали на 1760–1764 рр., що було пов'язано з намаганням трансформувати гетьманат в «удільне гетьманство». Дослідник підкреслив, що реформи торкнулися всіх сфер функціонування війська, у тому числі

уніфікації обмундирування, прапорів, озброєння, виробництва пороху, гармат одного калібру та ін.

І.Сердюк розглянув генеральний опис Лівобережної України 1765–1769 рр. у контексті спроб дисциплінування та модернізації. *Ю.Волошин* на прикладі Полтави проаналізував внутрішню міграцію мешканців у Гетьманщині 1760-х рр. *А.Лавський* презентував свою реконструкцію карти Стародубського полку 1752–1782 рр. *А.Попружна* доповіла про акустику поховальної церемонії представників козацької старшини другої половини XVII–XVIII ст. *А.Бовгиря* простежив формування історієписання козацькими інтелектуалами в Гетьманщині впродовж XVIII ст. *В.Кононенко* порівняв «Договори та постанови» 1710 р. з конституційними проектами, які мали місце в Гетьманщині, Російській імперії та Речі Посполитій XVIII ст. *О.Ковалевська* презентувала портрети гетьмана К.Розумовського та їх функцію в ідеологічному представленні влади правителя української автономії та чільного сановника Російської імперії. *Ю.Савчук* проаналізував прапорничу реформу К.Розумовського в контексті модернізації війська Гетьманщини.

Панелі наукового заходу та сама конференція завершувалися запитаннями, зауваженнями, репліками й дискусіями. У рамках форуму також обговорювався проект написання синтетичної історії Гетьманщини.